

DIVERSIFICACIÓ: PROPOSTES PER A TRANSITAR CAP A UN MODEL PRODUCTIU MÉS SOSTENIBLE

DIVERSIFICACIÓ: PROPOSTES PER A TRANSITAR CAP A UN MODEL PRODUCTIU MÉS SOSTENIBLE

ENTITATS COORDINADORES DEL DOCUMENT:
ATTAC I COL·LECTIU ALTERNATIVES

Entitats participants en les jornades PROPOSTES PER TRANSITAR CAP A UN FUTUR MILLOR realitzades a La Col·lectiva el 27 i 28 de març del 2026

- **ATTAC**
- **CCOO**
- **CERCLE PROGRESSISTA DE DEBAT**
- **COL·LECTIU ALTERNATIVES**
- **FÒRUM DE LA SOCIETAT CIVIL DE LES ILLES BALEARS**
- **FUNDACIÓ GABRIEL ALOMAR**
- **GOB**
- **MÉS PER MALLORCA**

ÍNDEX

Introducció

1. Encertar el diagnòstic

- 1.1. L'actual model turístic ja no ens assegura un benestar present ni futur
- 1.2. Les principals externalitats negatives generades
 - 1.2.1. L'Indicador Sintètic Mediambiental (ISM) del Consell Econòmic Social
 - 1.2.2. Més Iniquitat en la distribució final de la renda dels factors productius (treball i capital)
 - 1.2.3. La problemàtica de l'habitatge
 - 1.2.4. La iniquitat en la distribució de la riquesa
 - 1.2.5. La degradació dels serveis públics
- 1.3. El principal hàndicap: la solidesa del model
- 1.4. Una terra explotada pel mercat global, o un país que vol construir el seu futur?

2. Una proposta de futur

- 2.1. Cal una visió estratègica argumentada i factible de cap a on volem anar
- 2.2. El lideratge de les administracions públiques
- 2.3. La planificació estratègica...
- 2.4. ... I la governança multinivell i democràtica

3. Què volem aconseguir amb una transició justa?

- 3.1. Reduir el pes relatiu del turisme en la configuració del model econòmic de les Illes
- 3.2. Fomentar la diversificació productiva a partir de la seva realitat actual
- 3.3. Frenar l'especulació immobiliària i avançar en resoldre les necessitats d'habitatge
- 3.4. Fer de les polítiques de Recerca i Innovació, un element transversal per impulsar la transició del canvi de model productiu
- 3.5. Millorar les condicions de vida de la majoria de la població
- 3.6. Actuar en la millora del medi ambient
- 3.7. Avançar en la igualtat de gènere

4. Podem finançar una transició justa?

- 4.1. Recursos des de les Illes.
- 4.2. Recursos a negociar des de l'estat
- 4.3. Recursos a negociar amb la Unió Europea
- 4.4. Creació d'un Fons d'Inversió per a la transició
- 4.5. Quins serien els costos de la transició?

5. A títol de conclusió

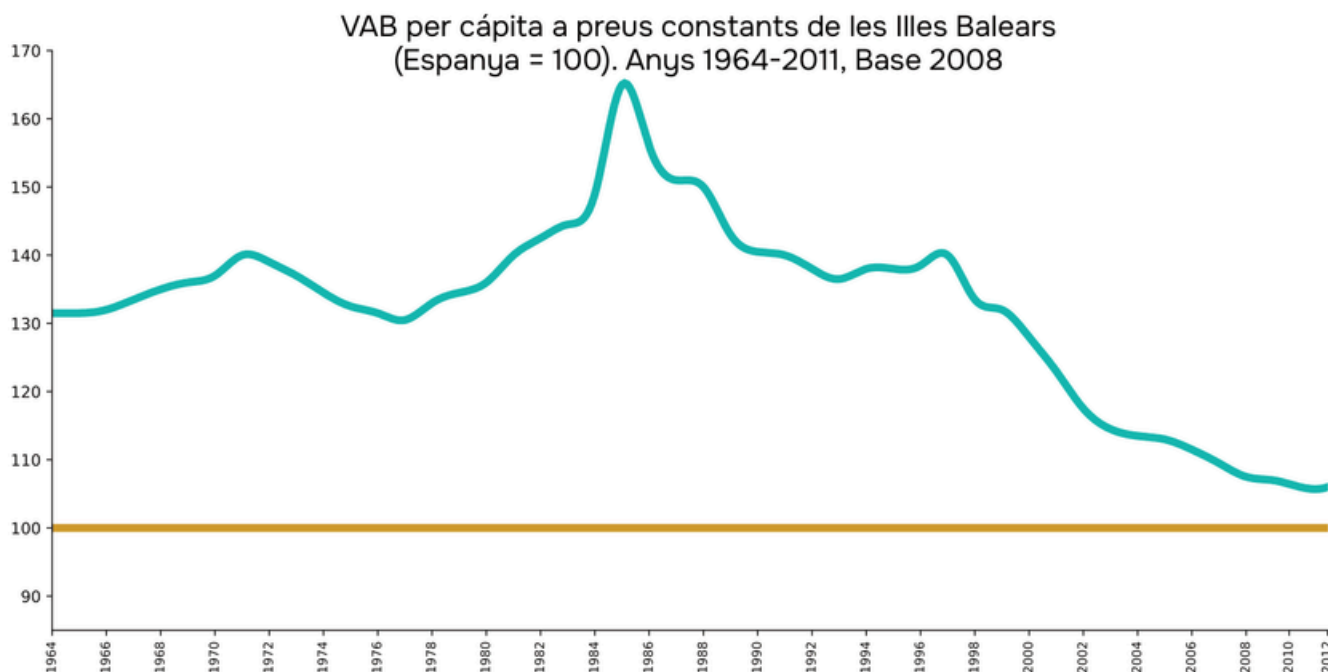
PROPOSTES PER A TRANSITAR CAP A UN MODEL PRODUCTIU MÉS SOSTENIBLE

- 1** Diverses entitats del Fòrum de la Societat Civil i alguns partits polítics, han fet propostes per dissenyar un full de ruta que orienti cap aquesta necessària transició. Dels diversos documents consultats i dels debats sorgits a les jornades promogudes pel Col·lectiu Alternatives, on participaren les entitats que tenien aportacions escrites sobre com encarar aquesta transició, intentem aportar una visió sintètica, que ajudi a cohesionar el discurs col·lectiu del Fòrum de la Societat Civil, a la vegada que permeti posicionar al Fòrum respecte a les diferents propostes, diferents discursos retòrics, i també les sagnants i interessades inaccions dels actuals governants. Mentre ens diuen «que la mà invisible dels mercats» mou inexorablement l'economia, les mans visibles dels guanys s'incrementen acceleradament entre els nostres rics, els fons d'inversió estrangers i el conjunt del capital especulatiu, mentre que la majoria de la població cada cop s'empobreix més i les nostres Illes Balears són de cada vegada, uns territoris més degradats i més atacats en la seva autoestima col·lectiva.
- 2** Aquest document pretén oferir una visió global i d'aproximació, a la complexa problemàtica que suposa una transició de canvi de model productiu. Les alternatives sectorials no es poden realitzar de manera sostenible, sense tenir presents les interferències amb altres sectors productius, els recursos financers necessaris per fer-les factibles, ni obviar els costos humans i mediambientals relacionats. Una transició de canvi de model productiu obliga a pensar en una totalitat complexa i interrelacionada. **Entendre aquesta dinàmica d'interrelació és el repte avui en dia més urgent. Perquè d'aquesta comprensió poden sorgir les propostes factibles per intentar fer una transició justa.**
- 3** Saber el què es vol aconseguir, com planificar fer-ho, quins instruments es posen a l'abast, quins marges de maniobra institucionals i financers es tenen, com ho fa seu la societat civil, si es pensa en l'interès de la majoria de la societat... són plantejaments genèrics que ja necessiten aterrar al camp de la proposta concreta. Aquest document vol ser un full de ruta argumentat sobre com encarar una transició cap a un model productiu més sostenible. No és un document d'objectius finals. Vol ser una porta oberta per a l'esperança, un incentiu per a la reflexió, un convit per a l'acció, i un clam contra la resignació cultural, dels que ens volen vendre que no podem fer res per canviar l'absurd de la nostra realitat actual.

1. ENCERTAR EL DIAGNÒSTIC

1.1. L'actual model turístic ja no ens assegura un benestar present ni futur

- 4** L'entrada a una "fase de rendiments decreixents" del nostre model de creixement respecte a Espanya s'inicià ja a mitjans de 1985.

FONT: PLA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA, INNOVACIÓ I EMPRENEDORIA (2013-2017) DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS, PÀG 40.

- 5** Així, en termes del PIB per càpita, es pot defensar que el model de creixement de les Balears respecte a Espanya ha estat positiu fins al 1985, en què presenta una punta màxima de més de seixanta-cinc punts, però no a partir d'aquest any, on el diferencial positiu decreix progressivament fins al 2022 només tres punts per sobre de la mitjana de l'Estat. De fet, a partir de l'any 2010 aquest diferencial s'ha mogut fins a l'any 2022 per sota del nivell 110.
- 6** És clar que el nostre model de creixement requereix un fort creixement demogràfic que no ha trobat una contrapartida corresponent en el creixement relatiu de la renda que s'ha generat per habitant.
- 7** L'estudi "El comportamiento de la productividad en España (1995-2022). Informe OPCE, diciembre, 2023" del Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE) reafirma la caiguda relativa del PIB per càpita de les Illes Balears des de 1995 fins al 2021 amb un -11,4%. Només Canàries, l'altre arxipèlag que igualment presenta una forta especialització turística, presenta també una taxa negativa però molt inferior (-4,2%). La resta de comunitats autònomes (CA) presenten creixements positius que van del 45,9% d'Extremadura fins a un mínim positiu del 19,2% de la Comunitat Valenciana.
- 8** Segons l'Informe de l'IVIE aquesta dinàmica relativa negativa de les Balears respecte a la resta de CA es deu, en una primera aproximació, a què les Balears són la comunitat autònoma que presenta, per al període 1995-2021, el creixement demogràfic més alt (47,1%), mentre en creixement acumulat del VAB (valor afegit brut) real amb un 35,7% se situa en la posició 13a d'entre les 17 comunitats autònomes. La diferència d'aquests dos percentatges és el que explica la seva taxa negativa del (-11,4%).

- 9** Per tant, la pregunta clau ací no és per què hem liderat el creixement demogràfic a partir de l'any 1995?, sinó ¿perquè amb aquest creixement demogràfic tan potent, no hem liderat també el creixement econòmic?
- 10** Justament l'informe de l'IVIE ens permet respondre a aquesta pregunta clau, en termes de la contribució de l'eficiència tècnica dels seus factors productius al creixement del VAB (valor afegit brut) real en termes de mitjanes anuals, ja que el creixement real del VAB ha de ser igual a la suma dels creixements de les productivitats del treball, de la productivitat del capital i de la Productivitat Total dels Factors (PTF) (o residu de Solow entès com la "caixa negra de la productivitat dels factors", és a dir, la part de creixement del VAB real que no queda explicada ni per la productivitat del treball ni per la productivitat del capital).
- 11** És a dir:
El creixement anual acumulatiu del VAB real a les Balears pel període 1995-2021 va ser de l'1,37%.
Aquesta taxa s'explica per la suma de les contribucions de la:
- **productivitat del treball** del 2,07% **(la segona més alta per CA)**
 - **productivitat del capital** del 0,99% **(la cinquena més alta per CA)**
 - **Productivitat Total dels Factors (PTF)** en què les Balears presenta la taxa més negativa en el conjunt de les 17 CA amb un (-1,70%), seguida per Canàries amb un (-1,32%).
- Per tant, la variable que determina amb un percentatge més elevat el creixement real del VAB a les Balears és el creixement de la productivitat del treball on les Balears és líder en aquest creixement per CA.**
- 12** Aquest bon comportament diferencial a escala regional de la productivitat del treball de les Balears respecte a Espanya, es deu a la seva especialització productiva, basada en el turisme i la creixent terciarització de la seva economia, tal com s'ha explicat al Document Ocasional núm. 2605 del Banc d'Espanya. De fet, comerç, transport i hoteleria, les tres branques que determinen l'especialització terciària de les Balears a través del turisme, són les que lideren actualment el creixement de la productivitat del treball, del capital i de la PTF de l'economia espanyola: [OPCE_Rastreador_T1_2026.pdf](#).
- 13** Per tant, la dada que més condiona la dinàmica de creixement regional de les productivitats del treball i del capital a les Balears és la taxa de creixement de les estades turístiques, i en conseqüència, de la despesa turística. Així, pel període 2007-2017 s'aconsegueix un nou màxim d'estades l'any 2017, amb 116,5 milions i un factor de creixement 2007-2017 de l'1,34, i un nou màxim d'estades post-COVID el 2024 de 119,9 milions amb un factor de creixement 2020-2024 del (5,1).
- 14** En termes de despesa turística, això suposa un "xoc" d'increment de la despesa turística pel període 2007-2017 de 5.360 milions d'euros i per la recuperació post-COVID 2020-2024 de 18.188 milions d'euros, això sense comptar amb l'efecte multiplicador del turisme que s'ha estimat en l'1,4. No hi ha cap economia regional, ni cap de la mateixa especialització turística com és el cas de Canàries, que hagin gaudit d'un "xoc" de demanda tan important com el que han rebut les Balears al llarg d'aquests períodes de recuperació de la seva productivitat del treball regional.
- 15** De fet, la intensitat turística de les Balears en l'àmbit d'arxipèlags és la tercera més alta del món darrere de Verges i Caiman i supera a Canàries per un factor de l'1,6. (Manera, Navinés, 2018).
- 16** És, per tant, un model de creixement basat a mantenir un alt nivell d'intensitat turística per a garantir uns nivells raonables d'eficiència productiva, però que a la vegada no garanteix mantenir els nivells de benestar dels seus habitants.

1.2. Les principals externalitats negatives generades

1.2.1. L'Indicador Sintètic Mediambiental (ISM) del Consell Econòmic Social

- 17** Aquest és l'únic ISM que tenim disponible a les Illes Balears, desglossat per illes, i que a més a més, s'està actualitzant any darrere any a la Memòria del CES.
- 18** Com es pot comprovar a la darrera Memòria d'aquest organisme, referida a l'any 2024 el valor inicial de la sèrie històrica de l'IES del CES és per a l'any 2019 del 44,9 i va millorar un 25,8% l'any 2020 que és l'any del Gran Tancament econòmic arran de la COVID amb un valor absolut del 56,5. A partir de l'any 2020 l'ISM absolut empitjora any rere any, i fins i tot el darrer any complet de la sèrie referit a 2022 l'ISM ja és pitjor al registrat l'any 2019.
- 19** Per tant, tenim un ISM correlacionat amb els nivells d'intensitat turística de manera que a més intensitat turística pitjors registres de l'ISM tenim, amb la qual cosa podem afirmar que tenim fora de control la millora del medi ambient a les Illes Balears si no reduïm la intensitat turística de les Balears.

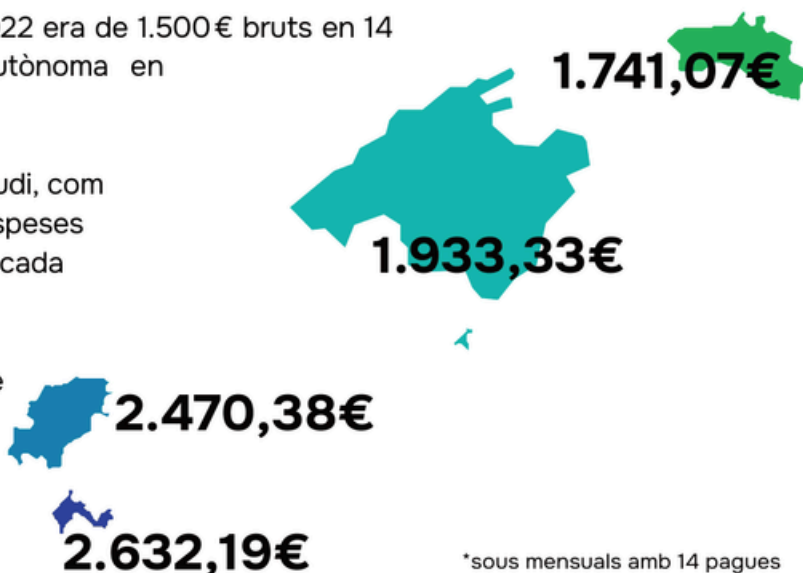
1.2.2. Més iniquitat en la distribució final de la renda dels factors productius (treball i capital)

- 20** La participació dels salaris en la renda regional era per l'any 2009 del 50,3% (al mateix nivell que Galícia i només per damunt de La Rioja, Castella i Lleó i Extremadura) i per l'any 2019 havia caigut al 47,9% (només per sobre de La Rioja, Castella-la Manxa, Extremadura, Castella i Lleó i Galícia). Aquesta caiguda de la participació dels salaris a la renda regional de les Balears, s'explica perquè els forts creixements del salari per hora treballada, són inferiors als forts creixements de la productivitat per hora treballada, el què permet incrementar el pes global de les rendes de capital, accelerant els factors d'iniquitat. Es passa d'un salari per hora treballada de 17,042€ el 2009 als 20,014€ el 2019, mentre la productivitat del treball per hora treballada és 33,884€ el 2009 als 41,8€ el 2019.
- 21** Uns augments salarials que a la vegada, no són suficients per compensar les necessitats vitals de les persones assalariades, què cal recordar són la majoria de la població activa.
- 22** Fent referència al darrer estudi presentat per CCOO i elaborat per la Fundació Intercoopera, «Salari Balear de Referència. Una aproximació insularitzada». Segons aquest estudi:

-El salari mitjà a les Illes Balears l'any 2022 era de 1.500€ bruts en 14 pagues. Som la desena comunitat autònoma en l'import de la mitjana salarial.

-Els salaris de referència calculats a l'estudi, com els mínims necessaris per a cobrir les despeses vitals de les persones assalariades per a cada illa són:

* Si es considera l'enquesta de pressuposts familiars (EPF) que té les dades pel conjunt de les Illes Balears, el salari de referència per a aquestes seria 1.983,26€ mensuals amb 14 pagues.

* sous mensuals amb 14 pagues

1.2.3. La problemàtica de l'habitatge

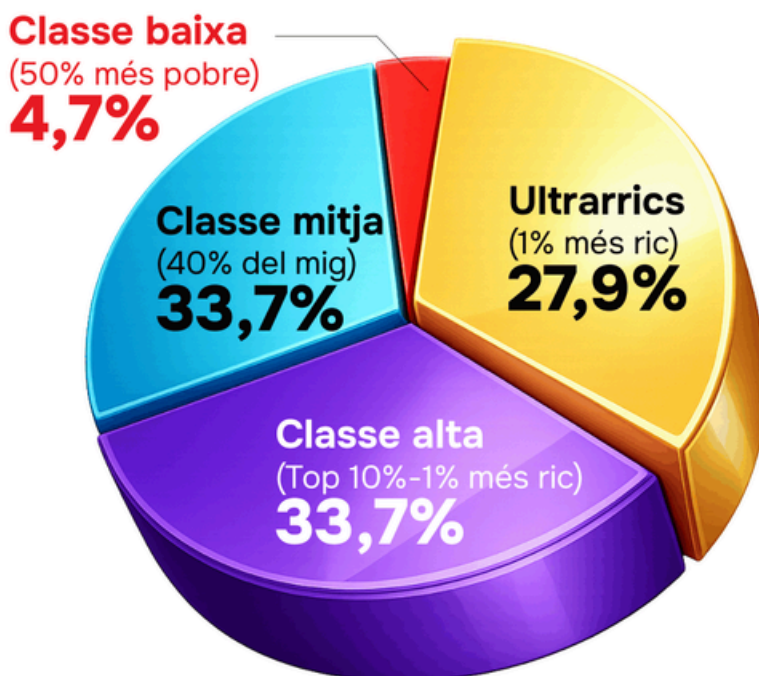
- 23** La Memòria anual del CES dedica també un apartat a l'habitatge on es calcula l'esforç de les llars, en anys, per accedir a un habitatge de compravenda si es destina el 30% de la renda. La sèrie històrica del CES comprèn el període 2008-2023. Per l'any 2008 (darrer any del boom constructor abans de la Gran Recessió) a les Balears es necessitaven 45,1 anys, mentre a Espanya només 36,4, amb un diferencial negatiu per les Balears de 8,7 anys. Per l'any 2023 aquest indicador ha empitjorat per les Balears fins a arribar als 53,2 anys, mentre a Espanya ha millorat a 27,7 anys, per la qual cosa, el diferencial negatiu per la nostra comunitat autònoma ha augmentat fins als 25,5 anys, és a dir, un empitjorament que s'ha multiplicat gairebé per 3. L'any 2022 les treballadores i els treballadors de les Illes Balears amb règim de lloguer, destinen el 58% dels seus salaris a pagar l'habitatge, xifra superior a la mitjana d'Espanya que és del 43%.

1.2.4. La iniquitat en la distribució de la riquesa

- 24** L'any 2019 les bones xifres globals de riquesa contrasten amb les de les llars amb risc de pobresa (el llindar és de 10,582 €) i amb risc de pobresa extrema (el llindar és de 7.055 €). Som la cinquena comunitat de les 15 representades al Territori Fiscal Comú amb l'indicador més elevat de pobresa. Les llars amb risc de pobresa suposen el 21,9% de les llars de les Balears. Les de pobresa extrema, suposen l'11,8%. En termes de persones, el risc de pobresa era de 238.696 persones (el 20,6% de la població) i el de pobresa extrema de 122.277 (el 10,55% de la població). L'índex de GINI que mesura la desigualtat, té un component molt alt tant en la renda bruta com la renda neta (0,4314 i 0,3913). Som la tretzena de les quinze comunitats, amb els índexs més alts de desigualtats socials.
- 25** Per entendre millor aquestes desigualtats, el Panel de Hogares de l'any 2019 també aporta dades del patrimoni brut, impost del patrimoni i la riquesa neta de les persones de les Illes Balears. El Patrimoni net personal de la nostra comunitat autònoma és un total de 73.264.388.570 €. **El 5% de les declaracions més elevades, acumulen el 86,9% del patrimoni net, i just el 2% més alt per si sols el 56,4%. Quan es creuen les dades de patrimoni i de renda des de l'any 2016 al 2019, els guanys del 5% més ric han incrementat un 7% el seu percentatge en la distribució de la riquesa patrimonial neta (immobles, actius financers, dipòsits bancaris...) i representen el 22,8% del conjunt de la distribució de la renda bruta personal. Aquesta població propietària d'aquesta renda i riquesa conjunta (44.262 persones) representa el 3,8% de la població de les Illes Balears.**

- 26** Aquestes dades s'acaben d'actualitzar l'any 2022 per part del Nou Atles de la Riquesa a Espanya on es reafirma que: "Balears tiene una riqueza media de 477.000 euros por hogar, frente a 382.000 euros para la media española. Esto situa a Baleares como la segunda comunidad con mayor riqueza media (...) (y) alcanza un Índice de Gini de 0'748", que la situen com la més desigual en termes de riquesa, només superada per Canàries.

Distribució de la riquesa (Illes Balears)

1.2.5. La degradació dels serveis públics

- 27** Si tenim presents altres despeses fetes per les famílies per tenir accés a serveis bàsics que haurien de ser gratuïts, augmenta el nivell d'iniquitat. Dins aquest marc trobem els serveis públics que en lloc de ser gratuïts, suposen un transvasament de rendes des de les famílies al sistema de prestacions de serveis bàsics gestionats per empreses o entitats religioses. Així podem mencionar:
- Educació: Les quotes i altres despeses fetes als centres d'ensenyament concertat pel fet que més del 40 % de l'alumnat assisteix a aquest tipus de centres
 - Sanitat: L'assegurança privada en la sanitat: a les Balears un 37,8% de la població té una assegurança privada per l'atenció sanitària (una de les més altes de l'estat), amb quotes mensuals personals, familiars o empresarial
 - La mobilitat: la manca d'una xarxa d'infraestructures públiques de transport àgils, suficients i eficients provoquen una despesa addicional forçada cap al vehicle privat, amb conseqüències negatives tant de pèrdua de recursos com de saturació de vies i contaminació.
- 28** Tot això afecta els nivells de desigualtats, té repercussió en el menor grau de benestar col·lectiu i minva les possibilitats d'igualtat d'oportunitats d'una part significativa de la població.

1.3. El principal hàndicap: la solidesa del model

- 29** Sens dubte les Balears continuen liderant d'entre totes les comunitats autònomes, juntament amb Canàries, la rendibilitat del sector turístic. Això explica el principal hàndicap que tenim plantejat a l'hora de reivindicar la necessitat d'un canvi de model, prou justificat per totes les anàlisis citades a l'apartat anterior. En paraules d'Alenyà-Navinés (2010) : «Des del punt de vista de la teoria clàssica, aquest efecte autista que pateix les Balears respecte de les noves oportunitats de negoci que representen les noves tecnologies de la societat del coneixement i de la informació, és fàcil d'entendre si aquest fenomen s'analitza a la llum de la Tendència a la Igualació de les Taxes de Guany (LTITG), és a dir, les inversions de capital es canalitzen, via la competència de capitals i els processos de finançament que s'hi troben associats, cap a aquelles activitats que generen més beneficis.
- 30** Així, un dels elements claus que permeten visualitzar aquells aspectes institucionals retardataris del canvi tecnològic i del progrés tècnic en els països que pateixen processos de bretxa tecnològica, o fins i tot de retard tecnològic (falling behind), rau en el paper determinant que hi juguen les institucions financeres... Aquests comportaments retardataris per part del capital financer seran tant o més probables a mesura que les indústries tradicionals siguin capaces de perllongar en el temps uns certs marges de rendibilitat que siguin considerats acceptables per l'establishment, cas del turisme i la construcció»

1.4. Una terra explotada pel mercat global, o un país que vol construir el seu futur?

- 31** Dintre d'una dinàmica de globalització econòmica i de rendibilitat de les inversions, les Illes Balears estan destinades a ser un camp d'inversions reproductores de l'actual model econòmic. Si sols s'imposa la lògica del lliure mercat, queda clar el futur que ens espera. Els nostres governants poden aspirar a gestionar els «beneficis» aparents i secundaris d'aquest model, fent ulls clucs a totes les seves conseqüències negatives, o bé intentar una correcció d'aquesta dinàmica, disminuint les externalitats negatives de l'actual model turístic, amb el foment d'una diversificació productiva, el combat contra les

desigualtats socials i la millora dels Indicadors de la Qualitat del Treball (IQT's), la millor defensa possible del medi ambient i gestionar la complicitat democràtica de la majoria social.

- 32** ¿Volem ser una terra sense arrels i eclèctica, que assumeix acríticament els valors econòmics i socials dominants, malgrat que això suposi la seva descomposició com a societat illenca vertebrada?, o ¿volem ser una comunitat amb capacitat de poder decidir el seu futur, o com a mínim tenir vocació d'intentar construir-lo, a partir d'una visió integral de país econòmicament més racional, socialment més just, menys depredador mediambientalment, defensor de la nostra identitat nacional i cultural i amb una convivència més democràtica i participativa?

2. UNA PROPOSTA DE FUTUR

2.1. Cal una visió estratègica argumentada i factible de cap a on volem anar.

- 33** Més de dues terceres parts de la nostra societat ja té una consciència difusa que no podem seguir creixent com ho fem fins ara. VOX nega que hi hagi un problema. El Partit Popular ho remet a intentar reduir els efectes col·laterals del model, sense entrar a qüestionar el problema de fons. Però, la majoria social creu que cal aturar la saturació del model turístic, els col·lapses circulatoris, actuar enfront de les amenaces del canvi climàtic. Aquesta, però, no té encara una proposta visible de com fer-ho. És relativament fàcil dir el que ens agradaria què fos la nostra societat. Molt més difícil és demostrar com és possible aconseguir-ho. Especialment, si volem que sia econòmicament possible, socialment justa, mediambientalment menys agressiva, i al mateix temps, cohesionada. Democràtica i participativa, d'acord amb un model de governança multinivell, del tot imprescindible amb la realitat d'arxipèlag de la nostra comunitat.
- 34** No és fàcil ni desitjable, imaginar una implosió de l'actual model a curt termini. Però sí que és factible plantejar una transició assenyada cap a altres paràmetres econòmics i socials dels actualment dominants. Fa falta una societat que així ho vulgui i una voluntat política per portar-ho endavant. Des del Fòrum de la Societat Civil emplacem els partits polítics, els sindicats i patronals, així com a les entitats cíviques i socials, a establir i consensuar uns mínims d'acords estratègics en la direcció d'aquesta transició que demanem, i que respectin i estimulin la participació de la societat civil en tot el procés de transició que ens fa falta.

2.2. El lideratge de les administracions públiques

- 35** La transició del canvi de model és un procés llarg i que ha de ser continu. Ha de poder conjugar i interrelacionar les diferents dinàmiques dels sectors productius i socials implicats. Necessita un lideratge fort i amb mitjans per exercir-lo, i això sols ho poden fer les administracions públiques. El govern autonòmic, els consells insulars i els ajuntaments, cadascun des dels seus àmbits competencials, han de poder anar en sintonia respecte a com impulsar aquest ambiciós projecte que ens correspon com a societat. Però aquest lideratge té tres vessants:

- La primera implica coherència, esforç pressupostari i fiscal, en impulsar el sector públic cap als objectius de la transició.
- La segona una funció dinamitzadora i de suport al conjunt de la societat civil perquè s'impliqui en els objectius de la transició, i amb l'increment de la cultura participativa que suposa.

- La tercera que sia un lideratge democràtic, que fomenti i articuli la participació estable i descentralitzada de la societat civil en tots els processos de definició d'objectius, prioritats d'actuació, avaluació de resultats i possible correcció de mesures.

2.3. La planificació estratègica...

36 Un procés tan complex com la transició d'un canvi de model productiu, necessita una planificació estratègica que intenti fer-ho possible. Una transició amb objectius concrets a aconseguir en uns períodes de temps determinats. Una visió de conjunt que inspire globalment tota l'acció de govern en cada legislatura. Una visió que només es pot aconseguir a partir de l'estudi científic de la nostra realitat econòmica, social i mediambiental actual, comprendre les seves dinàmiques internes, i a partir d'aquesta constatació, intentar incidir en les propostes de correcció de les tendències negatives i potenciar les fortaleces de diversificació detectades. Però cal crear els instruments per fer possible aquesta planificació estratègica. A parer nostre seria necessari:

- Crear per part del govern autonòmic una oficina tècnica de planificació i coordinació.
- Preparar el sistema estadístic de l'IBESTAT per donar suport a les necessitats informatives de l'oficina tècnica de planificació i coordinació.
- Facilitar als consells insulars la seva participació en les tasques de planificació autonòmica i la seva coordinació en els treballs estadístics.
- Potenciar la informació desagregada per municipis, de tal manera que es puguin evidenciar les aportacions municipals al procés de transició.

2.4...I la governança multinivell i democràtica.

37 La transició d'un canvi de model, sols és possible si la societat comparteix i participa en la dinàmica general de la transició. No és suficient en delegar la gestió política i pressupostària en les administracions. La transició és, en el fons, treballar per un projecte de país que ha de ser compartit per la majoria de la població, si vol arribar a bon port. Això arribarà si impulem un canvi de cultura al conjunt de la societat. Per aquest motiu, la planificació estratègica no pot quedar-se amb una proposta tecnocràtica i de debat entre experts.

38 Cal crear mecanismes de participació estable de la societat civil en tot el procés de gestació, disseny, proposta, prioritats d'actuació, seguiment i correcció de cada passa de la planificació estratègica, que faciliti la possibilitat d'informar, però també de decidir, sobre les alternatives viables i de consens que es puguin presentar. A més de les administracions, les entitats de la societat civil tenen propostes i voluntat d'implicació. Dintre la mateixa societat civil també es viuen contradiccions sobre els objectius principals, les prioritats, ritmes d'aplicació...I cal trobar espais de diàleg per treballar consensos o gestionar els dissensos. Per aquest motiu proposem:

- La creació d'un Consell de la Societat Civil que es relacioni de manera formal i estructurada amb l'oficina tècnica de planificació i coordinació.
- La creació de Fòrums insulars de participació que es relacionin amb els consells insulars, per participar en el seguiment i decisions insulars, que afectin en el procés global de transició.
- Reactivació del model dels Fòrums municipals que es crearen a l'Agenda Local 21, i la seva adaptació als objectius globals del procés de transició i als ODS i Agenda 2030.
- Disposar de recursos tècnics i pressupostaris per activar aquests organismes de participació ciutadana.

3. QUÈ VOLEM ACONSEGUIR AMB UNA TRANSICIÓ JUSTA?

- 39** A títol enunciatiu seria: Pensar l'economia de les Illes Balears pels habitants que hi viuen els tres-cents seixanta-cinc dies de l'any. Són la base sobre la qual s'ha d'assentar la diversificació productiva. L'activitat econòmica pensada només per la temporalitat turística, no pot ser el centre de gravetat sobre el qual es basi la política econòmica. A la vegada cal pensar a reduir els nivells de consum innecessaris, ja que vivim a les Illes Balears per sobre de les possibilitats físiques globals del nostre territori i del planeta. Això implica:

3.1. Reduir el pes relatiu del turisme en la configuració del model econòmic de les Illes.

- 40** Cal reduir el nombre absolut de turistes que arriben a les Balears:
- 41** • Reduir places turístiques i l'oferta complementària, obsoletes. Aturar l'oferta turística de noves places.
- 42** • Control dels fluxos dels ports i aeroports, fent primar criteris de contaminació de l'aire, lumínica i sonora, i el benestar dels residents.
- 43** • Frenar els projectes d'ampliació dels aeroports i els ports, pensats per incrementar el nombre absolut de viatgers.
- 44** • Reduir i controlar l'entrada de vehicles de no residents, aportant estudis reals de capacitat de càrrega de cada territori insular.
- 45** • Posar un topall al nombre de cotxes de lloguer que puguin circular i als estocs de les empreses de lloguer de vehicles, especialment en temporada alta.
- 46** • Incrementar l'impost de turisme sostenible (ITS) en temporada alta, de manera flexible i amb vocació de desestacionalitzar i reduir la pressió humana en temporada alta.
- 47** • Disminuir l'ocupació productiva no necessària i amb externalitats negatives, i augmentar l'ocupació en activitats necessàries (com les que s'evidenciaren en temps de la COVID), que millorin la qualitat de vida i el benestar social.
- 48** • Reduir la jornada del treball assalariat i augmentar el treball en favor de la comunitat reduint les activitats turístiques.
- 49** • Crear passarel·les d'ocupació amb els assalariats que perdin ocupació de les activitats turístiques i immobiliàries, facilitant la seva incorporació a altres activitats, especialment les que conformen el sector quinari.
- 50** • Potenciar una xarxa de centres de formació i especialització professional per a les noves ocupacions i recol·locacions.

3.2. Fomentar la diversificació productiva a partir de la seva realitat actual

- 51** • Reconèixer el paper estratègic del sector primari. Augmentar el seu pes relatiu en el PIB. Establir polítiques de foment del sector ecològic. Creació de bancs de terres públics i d'explotació cooperativa. Estendre pràctiques dels parcs agraris. Promoure bones pràctiques de gestió del sector primari en àrees protegides. Ajudes a les persones joves que es dediquin al sector primari. Foment del sector cooperatiu.
- 52** • Mantenir i incrementar el sector industrial de les Illes Balears. Augmentar el seu pes relatiu en el PIB. A més d'ajudar a mantenir les indústries que resisteixen a la nostra comunitat autònoma, cal impulsar l'economia blava regenerativa, les indústries vinculades a l'economia circular i al reciclatge, la indústria alimentària, la biotecnologia...

- 53** • Fomentar l'activitat de la construcció cap a les tasques de rehabilitació d'habitatges, adaptació dels habitatges al canvi climàtic i a l'estalvi energètic, construcció d'habitatge social, potenciar la construcció industrialitzada que sigui més sostenible...
- 54** • Fomentar els serveis dedicats a la recerca i innovació, l'educació, la salut, la cultura, els coneixements lingüístics i el foment de la llengua catalana, l'oci, l'esport, les cures personals... Augmentar la seva participació relativa en el PIB.
- 55** • Incrementar el pes del sector públic en la composició del PIB de les Illes Balears amb el foment de les polítiques de recerca i innovació, foment de l'economia social i solidària, educació, salut, serveis socials, cultura, impuls de la llengua catalana, oci i esport. Fer un esforç inversor en la planificació i desenvolupament del transport públic al conjunt de les Illes Balears.
- 56** • Reconèixer el paper estratègic de l'economia social i solidària en el conjunt de l'activitat econòmica i la necessitat del seu desenvolupament. La seva política d'arrel al territori, introduir la funció social en el cor de l'activitat econòmica, el foment del producte local, la seva capacitat d'establir xarxes de col·laboració, poden estimular l'avanç dels processos de transició.

3.3. Frenar l'especulació immobiliària i avançar en resoldre les necessitats d'habitatge

- 57** A més de l'exagerada especialització turística, el model econòmic actual registra un elevat component d'especulació immobiliària, promoguda per grans tenedors i fons d'inversió, la majoria amb capitals estrangers, i que disparen els preus de l'habitatge i dels lloguers, en clar perjudici dels sectors més vulnerables de la població. Un 35% de la població de les Illes Balears viu en règim de lloguer, el percentatge més alt de tot l'estat. Per això caldria:
- 58** • Posar un topall a la compra d'immobles als grans tenedors i als no residents, en funció de les necessitats reals dels habitants de la nostra comunitat autònoma.
- 59** • Declarar les Illes Balears, la seva totalitat, com a zona tensionada, als efectes de l'aplicació de la llei estatal d'Habitatge i limitar les pujades màximes dels lloguers.
- 60** • Prohibir construir en sòl rústic, excepte per activitats estrictament agràries.
- 61** • Regular la creació de granges solars amb una ordenació protectora del sòl rústic.
- 62** • Destinar més recursos a la construcció d'habitatge públic i la seva destinació al mercat de lloguer protegit.
- 63** • Afavorir mesures fiscals per posar al mercat de lloguer els habitatges buits, així com la cessió per la via de convenir o concertar durant un temps, els habitatges buits per destinar-los al lloguer protegit.

3.4. Fer de les polítiques de Recerca i Innovació, un element transversal per impulsar la transició del canvi de model productiu

- 64** • Crear una conselleria de Recerca i Innovació, en rang de vicepresidència, que coordini i impulsi el conjunt del procés de les polítiques de desenvolupament d'R+D+I
- 65** • Desenvolupar la Llei de Ciència, la Tecnologia i la Innovació de les Illes Balears, aprovada pel Parlament l'any 2022
- 66** • Posar en marxa i constituir l'Institut de Recerca de les Illes Balears (IRIB), com a eina essencial per a la captació i manteniment del talent de la nostra comunitat autònoma
- 67** • Reactivar la planificació del Sistema Balear d'Innovació (SBI), orientada al suport de les polítiques públiques de les institucions de les Illes Balears i de les necessitats socials i econòmiques de la societat balear, amb la línia directriu de la sostenibilitat social, econòmica i mediambiental. En l'elaboració del Pla, s'ha de garantir la participació real de la societat civil.

- 68 • Les polítiques d'R+D+I haurien de suposar un mínim del 2% del pressupost de la comunitat autònoma l'any 2030, com estableix la llei de Ciència.
- 69 • Hem d'aconseguir una veritable coordinació de les activitats i programacions dels diferents centres d'investigació de les Illes Balears en funció de les prioritats marcades en el SBI.
- 70 • Ressituar el paper dels Parcs Bits existents, com a elements claus d'atracció de noves empreses dedicades a la recerca, com a element de relació entre les polítiques públiques d'R+D a desenvolupar, i el sector privat, i la transferència d'innovació cap als sectors privats, especialment les PIMES.

3.5. Millorar les condicions de vida de la majoria de la població

- 71 • Aconseguir que la negociació col·lectiva tingui present el salari de referència que cobreixi a les persones assalariades les necessitats vitals derivades del cost de vida de les Illes Balears
- 72 • Reduir la jornada laboral a 35h i posteriorment arribar a les 30h. Facilitar amb aquesta mesura el repartiment del treball, la conciliació familiar i la millora de la qualitat de vida.
- 73 • Millorar la qualitat del treball, reduint la temporalitat, eliminant la bretxa de gènere, la disminució de la sinistralitat laboral que va molt lligada a la precarietat, l'excés d'hores de feina, la falta de qualificació i la manca de polítiques preventives a moltes empreses, reconeixement de les malalties professionals.
- 74 • Avaluar els costos de transició del canvi de model en el món laboral. Habilitar els fons públics necessaris perquè aquesta transició sigui la més justa possible i no vagi en perjudici de les persones i grups socials més vulnerables
- 75 • La Renda Bàsica Universal pot ser una eina molt potent per acarar els costos de transició del canvi de model, per combatre les desigualtats socials i que no hi hagi persones i llars en situació de pobresa extrema o de pobresa relativa.
- 76 • Aquesta proposta és quelcom més que una mesura de protecció social. Implica un concepte de dret reconegut a la subsistència material de cada persona, una forta incidència en les regles del joc del mercat laboral, un finançament que pressuposa una profunda reforma fiscal de contingut progressiu. Segurament la seva implementació no es pot fer únicament a l'àmbit autonòmic actual. Però pot ser un horitzó que faci augmentar els recursos dels ajuts socials condicionats, que actualment no cobreixen les necessitats de totes les persones necessitades.
- 77 • Reduir les taxes de les persones i les llars, en situació de pobresa extrema i de pobresa relativa.

3.6. Actuar en la millora del medi ambient

- 78 • Aconseguir la reducció dels impactes negatius reflectits a l'Índex Sintètic Mediambiental elaborat pel Consell Econòmic Social de les Illes Balears, i augmentar la qualitat global de la realitat mediambiental de la nostra comunitat autònoma.
- 79 • Fer una política integral de foment del transport públic i de reducció de la contaminació produïda pel vehicle privat.
- 80 • Aconseguir introduir la visió i la cultura del cicle integral de l'aigua en el conjunt de les administracions públiques i les entitats socials.
- 81 • Compliment dels objectius europeus de l'Agenda 2030 i desenvolupament de la llei de Canvi Climàtic, llei de Residus, i altres lleis i propostes revertides per l'actual govern.
- 82 • Reduir les emissions de CO₂ a les Illes Balears, al 40% en deu anys.
- 83 • Produir el 50% d'energies renovables a la nostra comunitat autònoma en deu anys.
- 84 • Reduir el consum elèctric a les Illes Balears un 20% en deu anys.
- 85 • Reducció del consum d'aigua d'aqüífers del 10% en deu anys.

- 86 • Augment del reciclatge de residus fins al 50% del volum total en deu anys
- 87 • Reducció del volum de residus del 10% en deu anys
- 88 • Augment de les zones protegides terrestres del 10%
- 89 • Augment de les zones protegides marines del 25%.

3.7. Avançar en la igualtat de gènere

- 90 La necessitat de l'enfocament transversal és fonamental per fer avançar les polítiques d'igualtat de gènere. El fet que dintre el que es considera «economia productiva» no hi figura el treball domèstic, les cures familiars i les tasques reproductives, invisibilitza unes activitats essencials pel cicle de la vida i que recauen molt majoritàriament en les dones. Un pla de transició ha de tenir presents aquestes realitats i promoure mesures que avancin cap a una desitjable i real igualtat de gènere. Es podria treballar en:
- 91 • Crear un marc estadístic que analitzi la realitat de les dones a les Illes Balears en el terreny laboral, en les feines de cures, en els llocs de responsabilitat i quadres directius, en la discriminació social, riscos de violència de gènere, identificació de discursos d'odi
 - 92 • Igualar el salari mitjà de les dones amb els homes
 - 93 • Aflorar i remunerar, com cal l'economia submergida de cures i més suport monetari i reconeixement a les tasques reproductives
 - 94 • Fomentar els serveis públics de suport al treball de cures familiars. Donar suport a les xarxes comunitàries d'autoorganització
 - 95 • Incorporar la visió transversal de gènere al conjunt de la planificació estratègica del Pla de transició

4. PODEM FINANÇAR UNA TRANSICIÓ JUSTA?

- 96 Òbviament, un Pla estratègic de transició de canvi de model, ha d'anar acompanyat del finançament necessari per fer-lo viable. Si partim de la precarietat actual de finançament de la nostra autonomia, observem que sobre un pressupost anual l'any 2025 de 7.469,1 milions d'euros, la despesa corrent per pagar personal, manteniment d'instal·lacions i serveis, pagaments de proveïdors, etc., era de 5.474 milions d'euros. 868,6 milions d'euros es paguen en interessos i amortització de deute públic. I el marge d'inversions reals tan sols és de 272,7 milions d'euros, mentre es destina a transferències de capital 816,2 milions d'euros, que es destinen majoritàriament al finançament dels quatre consells insulars.
- 97 Els ingressos corrents provenen majoritàriament del 50% de l'IRPF recaptat a les Illes Balears, el mateix del teòric 50% de l'IVA, i a més d'altres impostos. Són 5.608,6 milions d'euros i els recursos amb endeutament extern són de 1.215,1 euros. L'impost de Turisme Sostenible (ITS) sols suposa entorn de 149 milions d'euros. Cal llevar la il·lusió que l'ITS és la vareta màgica que aportarà els cabals per a qualsevol política. Aquest impost és una excel·lent eina que ha de complir la seva original funció finalista mediambiental. Però mai pot tenir la missió de tancar forats pressupostaris per a desenvolupar altres polítiques.
- 98 Amb els marges pressupostaris actuals, ja és difícil mantenir els actuals serveis autonòmics. Caldria fins i tot ampliar el finançament ordinari de la comunitat, per a millorar la qualitat d'aquests serveis, a més d'una política que els vulgui potenciar i no degradar-los, per facilitar la seva privatització. Per tant, s'hauria de cercar un increment de recursos addicionals per a finançar el pla de transició. Aportem algunes propostes:

4.1. Recursos des de les Illes Balears

- 99 • Augmentar un 150% l'impost sobre estades turístiques i turisme sostenible. Suposarien 220 milions d'euros
- 100 • Recuperar l'antic impost de successions i rendiments del patrimoni. Suposarien 37 milions d'euros
- 101 • Si es pogués implementar un impost sobre la riquesa de les grans fortunes de les Illes Balears es podrien recaptar 325 milions d'euros
- 102 • Establir tarifes progressives sobre els grans consumidors en el cànon de l'aigua, podria suposar 40 milions d'euros
- 103 • Destinar un 30% de les inversions reals del pressupost ordinari de la comunitat autònoma serien 82 milions d'euros
- 104 • Un impost als cotxes de lloguer podria generar 40 milions d'euros

En total podrien ser 744 milions d'euros anuals

4.2. Recursos a negociar des de l'estat

- 105 • Si augmentés la part de recaptació de l'IRPF i de l'IVA proposat per l'estat per a l'any 2027, suposarien 400 milions addicionals
- 106 • Negociar augmentar el fons d'insularitat en 20 milions anuals
- 107 • Orientar una part de les inversions dels pressupostos generals de l'Estat, cap als objectius del Pla de transició i que la resta no entri en contradicció amb els objectius del Pla
- 108 • Establir mecanismes de convenis, com per exemple, per millorar el transport públic i mantenir o augmentar, la xarxa ferroviària
- 109 • Condonació de part del deute autonòmic per part de l'estat. El deute autonòmic actual és de 8.426 milions d'euros (el 18,8% del PIB illenc)
- 110 • Amb la millora dels límits de despesa i el relatiu baix percentatge d'endeutament respecte al PIB, el recurs a l'endeutament extern, podria ser una opció complementària, en què podria comptar un pla de transició, en funció de les prioritats o urgències que democràticament s'acordessin
- 111 • Millorar el sistema de finançament autonòmic tenint en compte que les Balears és ja la comunitat autònoma que més contribueix a finançar el dèficit de la Seguretat Social (contribueix 25 punts sobre la mitjana i rep 14 punts per sota de la mitjana)

4.3. Recursos a negociar amb la UE

- 112 • A partir del disseny del Pla estratègic de la transició, i de la identificació dels objectius mediambientals a aconseguir, participar en els projectes d'inversions previstos en l'Agenda Verda Europea
- 113 • Aprofitar l'actual estructura autonòmica de l'oficina d'inversions estratègiques, per ajudar a trobar recursos europeus a les mateixes administracions i a les entitats de la societat civil.
- 114 • Desvelar que les dades de la riquesa global de les Illes Balears, no poden emascarar el seu mal repartiment i l'agreujament continuat de les inequitats socials.

4.4. Creació d'un Fons d'Inversió per a la transició.

- 115 Amb el marge d'endeutament que té la comunitat autònoma, i a més amb la condonació àmplia del deute per part de l'estat, es podria crear un Fons d'Inversió que permetés participar els petits estalviadors de les Illes Balears i de les empreses i entitats financeres, en la construcció del procés de transició. Seria un

Fons amb un component econòmic, al mateix temps que un catalitzador de la mobilització ciutadana, ja cada persona podria fer la seva petita contribució per ajudar a avançar cap a un país millor.

4.5. Quins serien els costos de la transició?

- 116** Una possible hipòtesi de treball podria ser estimar el cost de reduir un 0,5% anual el percentatge del turisme en el PIB actual, que serien uns 147 milions d'euros anuals. Compensar aquesta baixada amb un 1,5% de creixement anual del PIB en altres sectors, serien 11 milions més d'aportació del sector primari, 29,6 milions del sector secundari, 59,6 milions del sector de la construcció no extensiu, 161 milions dels serveis privats no directament turístics ni immobiliaris, 177 milions del sector públic. Els altres serveis es mantindrien la seva proporció actual del PIB. Els costos monetaris d'aquesta simulació serien de 279 milions d'euros anuals.
- 117** Aquestes dades orientatives, tan sols és un exercici monetari per mostrar la interrelació de factors a tenir present en un procés global de planificació estratègica. L'ambició més gran d'objectius i terminis, s'han de poder avaluar amb els recursos necessaris, les polítiques a implementar i amb la complicitat i l'esforç social que s'ha d'aconseguir del sector privat i del conjunt de la ciutadania.
- 118** També caldrà valorar els costos socials i mediambientals, que caldrà incorporar al conjunt de la planificació de la transició. A més disponibilitat pressupostària, major capacitat per a corregir les desigualtats i els efectes negatius més immediats que podrien sorgir.
- 119** Hi ha capacitat de marge per finançar un Pla de transició. El que queda clar és que caldrà ajustar la major o menor ambició del Pla, a la possibilitat d'accedir a recursos per a finançar-lo. També dependrà de la voluntat política dels governants i del seu valor per implementar-lo. I especialment, del suport actiu i participatiu de la ciutadania, que ha de sentir-se i ser, la principal protagonista d'aquest projecte col·lectiu.

5. A TÍTOL DE CONCLUSIÓ

- 120** Creiem del tot necessari iniciar l'abans possible un pla de transició cap a un canvi de model productiu. Aquest document pretén ser una eina per facilitar un debat de com començar a fer-ho. El tercer Congrés del Fòrum tancarà formalment una proposta de transició, per a debatre amb els partits polítics i amb altres entitats. Convidem les forces polítiques a què vegin com imprescindible aquesta transició. Que s'ho creguin. I què ho vulguin liderar. Proclamem la nostra predisposició a no defallir en la reivindicació del caràcter democràtic i participatiu que ha de tenir aquesta transició.
- 121** Acceptem el lideratge de les administracions públiques, però la transició serà participativa o no serà. No volem, ni serem, convidats de pedra. Ni acceptarem canals de participació que porten a una via morta, o a insubstancials taules de diàleg sense cap poder real d'intervenció, ni de decisió. Seguim oberts al diàleg i a la negociació. Però ja hi ha massa llums vermelles d'alerta a la nostra societat. Cal aportar solucions com més aviat millor. El futur del nostre país està en joc.

Mallorca, juny de 2026.

122 BIBLIOGRAFIA

Alenyà, M. Navinés, F. L'economia balear: 1970-2010. Llibres de l'Institut Balear d'Economia, n.7. Govern de les Illes Balears.

Arcarons, J. Pobresa, desigualtat, renda i riquesa a les Illes Balears. Estudi de la viabilitat d'una Renda Bàsica Universal. 2023.

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Estudi sobre la perspectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó (H2030). 2019.

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, diversos anys.

CCOO i Fundació Intercoopera. «Salari Balear de Referència. Una aproximació insularitzada». 2026.

Govern de les Illes Balears. Pla de Ciència, Tecnologia, Innovació i Emprenedoria (2013-2017). 2013.

Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE). "El comportamiento de la productividad en España (1995-2022). Informe OPCE, diciembre, 2023".

L'Altra mirada núm. 110 desembre 2024. Transitar cap a on? Urgeix transformar el model econòmic

Manera, C; Navinés, F. La indústria invisible, 1950-2016. El desenvolupament del turisme a l'economia balear. Lleonard Muntaner, Editor. 2018.

Manera, C. Navinés, F. Franconetti, J. Quetglas, M i Pérez-Montiel, J.A. "Regional Outlook on Labour Productivity in Spain, 2000-2022. Documento Ocasional n. 2605 del Banc d'Espanya. 2026.

Nou Atlas de la Riquesa a Espanya. 2026

[OPCE_Rastreador_T1_2026.pdf](#).

123 DOCUMENTS PRESENTATS A LES JORNADES ORGANITZADES PEL COL·LECTIU ALTERNATIVES I ATTAC:

ATTAC. Propostes per a la transició ecosocial. Attac Mallorca 2026

CCOO. Propostes de CCOO per incloure al Pla d'Ocupació 2026-2028

CCOO. Dictamen sobre l'actualització del salari de referència de les Illes Balears 2025.

CCOO. Resum de les propostes de CCOO al Pacte de Sostenibilitat. Any 2026

Fòrum de la Societat Civil. Quin és el turisme què volem? Document d'aportacions i esmenes del Primer Congrés de Turisme de la Societat Civil. 26 de juny de 2024

Fòrum de la Societat Civil. Quin és l'habitatge què volem? Document final de propostes. Segon Congrés de la Societat Civil. 20 de juny del 2025

Col·lectiu Alternatives. «Per una sortida sostenible, justa i progressista a la crisi» juny 2020

GOB. Impactes sobre el treball de la transició ecosocial a les Illes Balears. Una proposta decreixentista, novembre 2025

MÉS per Mallorca. Un full de ruta per a transitar cap a un model productiu més sostenible. Document aprovat pel Consell Polític el 16 d'octubre de 2025.

Monar Rubia, Fernando. La evaluación de políticas públicas y la participación de la ciudadanía. La experiencia del Foro de la Ciudadanía de les Illes Balears setembre de 2018

OCB. Proposta de l'Obra Cultural Balear relativa a la sostenibilitat lingüística i cultural, octubre 2024.

